

Stanko JAMBREK (priređivač)

Leksikon evanđeoskoga kršćanstva

Zagreb, Bogoslovni institut, Prometej, 2007, str. 444.

Prirediti prvi leksikon o evanđeoskom kršćanstvu - koji je uz to domaći, dakle nije strogo prijevod stranog djela - nego je nastao u suradnji s autorima iz Hrvatske i inozemstva, nije bio lagan posao. Dodatno opterećenje bilo je da se leksikon nije mogao nadovezati na neko djelo sličnog formata jer ono jednostavno nije postojalo.

Riječ leksikon potječe iz grčkog u kojem se λεξικόν u početku odnosila na rječnike koji bi donosili popis riječi kojeg jezika - ili njegova dijela - te njihovo podrijetlo, uporabu i značenje. Po obuhvatu građe leksikon može biti nacionalni ili međunarodni, a od enciklopedije se razlikuje po tome što pruža najosnovnije podatke. U leksikonu se podaci izlažu u velikom broju kratkih članaka, a prema sadržajima može predstavljati leksikografsko djelo, informativni priručnik te enciklopedijski rječnik. Na taj način, s jedne strane, leksikon predstavlja leksikografsko djelo, a s druge strane informativni priručnik gdje se po abecednom redu ili nekom drugom pravilu donosi pregled nekih pojmova.

U Zagrebu je krajem svibnja 2007. objavljen Leksikon evanđeoskoga kršćanstva, u sunakladništvu Bogoslovnog instituta i Prometeja, te uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Leksikon je priredio dr. Stanko Jambrek, a recenzirali su ga dr. Ankica Marinović Bobinac, dr. Nataša Štefanec i dr. Nikola Skledar. S obzirom na to da je to prvi pokušaj sistematskog prikazivanja evanđeoskog kršćanstva u Hrvatskoj, ovaj jednosveščani Leksikon zaslužuje pažnju. Sadržajno promatrano sadrži definicije i pojašnjenja pojmova iz

biblijske, povijesne, pastoralne i sustavne teologije, iz područja etike te ključne povijesne događaje značajne za evanđeosko kršćanstvo u Hrvatskoj i svijetu.

Leksikon predstavlja djelo u kojem su zastupljena područja Biblije, biografije, biomedicine, braka, denominacija, društvenih pitanja, duhovnih pokreta, ekologije, ekonomije, etičkih pitanja, kulture, obitelji, kršćanskih organizacija, obrazovanja, povijesti i teologije. Da bi približio čitatelju evanđeosko kršćanstvo u Leksikonu su predstavljeni životopisi osoba koji su pridonijeli razvijanju evanđeoskog kršćanstva u Hrvatskoj te njegove teologije, kao i razvijanju ukupne kršćanske teologije na ovim prostorima.

Djelo sadrži i povijesni pregled i teološke značajke evanđeoskih denominacija i duhovnih pokreta u Hrvatskoj, što predstavlja značajni pomak s obzirom na to da se o evanđeoskom kršćanstvu govori iz perspektive vjernika i teologa koji su unutar njih, a ne izvan. Na taj način evanđeoski kršćani nisu samo „kršćani na drugi način“, nego su jednostavno sastavni, pa i neizostavni, dio kršćanstva.

Historijski promatrano, protestantizam je u Hrvatskoj ostavio traga od samog početka Reformacije jer ne treba zaboraviti da je među istaknutijim reformatorima bio Matija Vlačić Ilirik porijeklom iz Labina. Evanđeosko kršćanstvo, nastalo tijekom duhovnih promjena i probuda u osamnaestom i devetnaestom stoljeću gotovo u svim kršćanskim crkvama, bez obzira na to da li se radilo o rimokatoličkim, pravoslavnim ili protestantskim, utemeljeno je

na naglašavanju autoriteta Biblije, Božje suverenosti, potrebi za svakodnevnim življenjem svetog života te nasljedovanju Isusa Krista. Činjenica koja je prouzročila takva gibanja, a na koju ukazuje i Leksikon, jest djelovanje Duha Svetoga pod čijom snagom se provode evangelizacije koje utječu na brojna nastajanja evanđeoske denominacije i samostalnih mjesnih crkava - one na početku dvadesetog stoljeća broje više od 170 milijuna vjernika.

Leksikon daje na vrlo sustavan način osnovne informacije o evanđeoskom kršćanstvu u Hrvatskoj i svijetu. Od 381 članka autori iz Hrvatske napisali su 257, a 107 članaka prevedeno je iz inozemnih leksikona *New Dictionary of Christian Ethics & Pastoral Theology* (Inter-Varsity Press, Leicester/Downers Grove, UK/USA), *The Concise Evangelical Dictionary of Theology* (Baker Book House, Grand Rapids, USA) i *Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements* (Zondervan Publishing House, USA), dok su određeni manji broj napisali suradnici iz drugih zemalja. Jedna od velikih vrijednosti Leksikona jest što su u pisanju sudjelovali autori različitih kršćanskih denominacija, te što su prihvaćani i objavljeni raznostrani stavovi i teološka opredjeljenja, čak i onda kada se nisu u potpunosti međusobno slagali - u konačnici članci su odražavali teološko opredjeljenje pojedinih autora. Upravo taj korak, kao što je u uvodnoj riječi istaknuo dr. Stanko Jambrek, ukazuje na bogatstvo različitosti teoloških promišljanja i prakse evanđeoskih kršćana u Hrvatskoj i svijetu.

Leksikon čitatelju približava pojam evanđeoski kršćanin koji u Hrvatskoj ima dvojako značenje: s jedne strane, to je naziv za sve kršćane koji osobnu vjeru temelje na evanđelju, bez obzira na pripadnost različitim crkvama - kao što su pentekostne, baptističke, evangeličke, evanđeoske

ili neke druge samostalne crkve - a s druge strane to je naziv za vjernike Evanđeoske pentekostne crkve.

Način na koji je predstavljena tematika evanđeoskog kršćanstva u Leksikonu pristupačna je znanstvenicima iz područja religije, povijesti i teologije, profesorima i studentima različitih društvenih disciplina, ali i laicima, odnosno vjernicima i svim ostalima, koje zanima religijska tematika, a koji su spremni u vlastitim istraživanjima zaroniti u nepoznato ili barem manje poznato područje kako bi se oslobodili nepotrebnog lutanja te preispitali vlastite istraživačke mogućnosti. Leksikon je namijenjen svima koji žele bolje upoznati kršćanske unutarnje raznolikosti, posebno jer se, kada govorimo o evanđeoskom kršćanstvu u Hrvatskoj, radi o fenomenu prilično nepoznatom i znanstvenim i širim krugovima.

Leksikon evanđeoskog kršćanstva je važan i vrijedan doprinos upoznavanju raznolikosti religijskog stanja u Hrvatskoj gdje dominiraju rimokatoličko i pravoslavno okruženje, brojnija od protestantskog. Kroz Leksikon pobliže se ukazuje na fenomen višeslojnosti u protestantskim gibanjima na ovom području, osobito na fenomen vjerskih zajednica koje su dio reformacijske baštine. Pri tome ne treba zanemariti da te zajednice pripadaju, na svjetskoj razini, religijskom pokretu s najbržim rastom.

Suradnici koji su preuzeli izradu Leksikona odvažili su se na veliki i važan korak kome je, pogotovo na početku, bilo teško odrediti granice. Trebalo je iz ogromnog materijala odabrati što će najprije biti sadržaj leksikonu: nakon izbora oko tisuću natuknica, zbog obilnog i dugotrajnog posla, određen je broj objavljenih članaka. Time se slobodno može i najaviti da se preostali dio priprema za drugo prošireno izdanje, što daje posebnu vrijednost Leksikonu jer

će određeni broj članaka domaćih autora, koji nisu uključeni u ovo izdanje, biti objavljeni u narednom izdanju. U svakom pojedinom članku autori navode izvore i korijene riječi, bilo da se radi o hebrejskom, grčkom ili latinskom jeziku, te se posebno citiraju biblijske knjige, poglavlja i reci gdje se o pojedinim pojmovima više može pročitati, čime se potvrđuje povezanost i utemeljenost sadržaja Leksikona na Bibliji, dok ujedno Leksikon postaje pomagalo pri razumijevanju biblijskih tekstova. Osim rada oko uređivanja, teološkog, pa i kulturno-historijskog tumačenja pojedinih pojmova, pojedini autori unosili su plodove svog višegodišnjeg izučavanja i bavljenja pojedinim temama. Izdavaču je bilo važno

ukazati da je ovaj Leksikon, kao i „svako ljudsko djelo nesavršeno“, te je posebno istaknuo veliku zahvalnost autorima, prevoditeljima i ostalim suradnicima, koji su nakon višegodišnjeg rada uložili napore da Leksikon predstavlja svestrano djelo. Navođenjem pojedinih suradnika na radu Leksikona kod svakog članka željelo se naglasiti i pojedinačni i timski rad. Zato, kada budemo listali Leksikon evanđeoskog kršćanstva, nemojmo zaboraviti veliki trud uložen u nj i ogromnu strpljivost zahvaljujući kojima je ugledao svjetlo dana. Ovdje priča o Leksikonu evanđeoskog kršćanstva ne završava, nego tek počinje - sa širenjem temeljnih informacija i vrijednosti evanđeoskog kršćanstva u Hrvatskoj i svijetu.

Robert Bogešić

Jacques ELLUL

Islam i Judeokršćanstvo

Antibarbarus, Zagreb, 2007, 83 str.

Prije svega nekoliko mjeseci u izdanju Antibarbarusa izašla je knjiga Jacquesa Ellula *Islam i Judeokršćanstvo*. U odličnom prijevodu Marka Gregorića koji je benediktinskom marljivošću, između ostalog, preveo one dijelove koji se tiču i Ellulove bibliografije, knjiga ima i lucidni predgovor poznatog - iako danas navodno probušovskog stručnjaka za islam Alaina Besancona - te znanstveno biografski uvod Ellulove kćeri Dominique.

Na teritoriju biopolitičkog eksperimenta zvanog Jugoslavija Ellul je potpuno nepoznat autor. Ovo je tek prva njegova knjiga prevedena i tiskana ne samo u Hrvatskoj nego i u cijeloj regiji, kako se to

danas voli politički korektno reći. Jacques Ellul ubraja se među one autore koji bivaju otkriveni i recipirani tek postuhmno. Utjecajan i prevođen u Americi Ellul (pogotovo njegovi teološki tekstovi) odbija odlazak u Pariz koji mu je previše monden, snobovski i sterilan te ostaje u Bordeauxu. Osim sociologije, povijesti i prava on predaje i teologiju. Budući da je Francuz - no ne katolik, nego, što je manje poznato, reformirani kršćanin to jest hugenot - njegov je utjecaj puno veći u zemljama gdje dominira protestantizam. Danas Ellula navode i pozivaju se na njega i na njegove radove mnogi ekolozi i antiglobalisti, pa čak i neki anarhofeministi. Ako danas u Francuskoj